

Nr 340.

Av herr **Norling** och herr **Carlsson, Carl**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna.

Uti Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna beröres bl. a. den av skolöverstyrelsen uppställda frågan, huruvida Hageströms seminarium eller det förutvarande Kopparbergs läns småskoleseminarium i Falun borde bibehållas såsom statligt småskoleseminarium, sedan numera detta sistnämnda seminarium erbjudits åt staten. Ettdera av de tvenne seminarierna skulle nämligen vara överflödigt.

De av departementschefen tillkallade sakkunniga, herrar Olof Olsson, N. J. F. Almkvist och Gunnar Persson, uttalade sig (i Utredning och förslag av den 23 december 1930) för att verksamheten vid Hageströms seminarium skulle fortgå. En av de sakkunniga, hr Almkvist, hade dock härutinnan en avvikande mening, och skolöverstyrelsen har sedermera anslutit sig till denna hr Almkvists uppfattning.

Seminarier i Hageström grundades år 1906 av f. d. folkskoleinspektören J. Wockatz, och det ifrågavarande seminariet avsåg egentligen att tillgodose en alldeles särskild uppgift. I en mängd folkfattiga trakter hade det visat sig lämpligt eller nödvändigt att låta en och samma lärare undervisa *alla* barn i skolåldern, således alla barn emellan 7 och 14 år. När barnantalet var någorlunda lågt, fann man det ofta ändamålsenligt att som enda lärarkraft i en skola av dylik typ anställa en småskollärarinna, varigenom ju ock kostnaderna för skolan kunde hållas nere. Dylika skolor kommo att benämnas *mindre folkskolor*. Ehuru givetvis avsevärda svårigheter måste vara förbundna med att samtidigt undervisa barn i alla skolåldrar, hade det dittills ej funnits något seminarium, som utbildade lärarinnor för skolor av denna typ. Såsom folkskoleinspektör i hela det vidsträckta Hälsingland hade Wockatz haft rikliga tillfällen att *aktge på* arbetet uti dessa mindre folkskolor. Han hade iakttagit, hur svårt det var, men ock hur tacksamt det *kunde* vara, ifall lärarinnan behärskade uppgiften.

Man hade dittills nödgats anställa lärarinnor, som genomgått 8 å 9 månaders kurs vid något småskoleseminarium och blott fått öva sig i att undervisa småskolans båda klasser men aldrig sett eller försökt undervisa i en skola med såväl småskolans två som folkskolans fyra, d. v. s. inalles *sex* klasser. Det var just för att möjliggöra utbildning av lärarinnor, speciellt lämpade för uppgiften att undervisa i dessa »mindre folkskolor», som Wockatz grundade seminariet i Hageström. Utbildningstiden höjdes strax till två år, eleverna fingo

inhämta kunskaper även i *folk*-skolans ämnen och de fingo öva sig i att undervisa även på folkskolans olika stadier.

Främst på grund av nedsatt hörsel överlämnade rektor Wockatz sitt seminarium till staten, då han icke önskade, att den av honom grundade utbildningsanstalten skulle bli ett affärsföretag. Överlåtelsen skedde med 1921 års ingång. I sina båda gåvobrev av 1919 uttalade Wockatz den förväntan, att seminariet skulle få fortsätta sin verksamhet, så länge som ett avsevärt antal mindre folkskolor, 500 å 1,000, alltjämt voro i verksamhet inom riket. F. n. är antalet omkring 2,200.

Hagaströms seminarium har dock givetvis utbildat ett betydande antal lärarinnor, som fått sin verksamhet förlagd till de egentliga småskolorna. Enligt av Wockatz till skolöverstyrelsen år 1919 lämnade uppgifter hade av dittills utexaminerade lärarinnor 132 vunnit anställning vid mindre folkskolor och 133 vid småskolor.

Vid en blick på den till kungl. propositionen nr 143 fogade kartan finner man strax, huru fattig på utbildningsanstalter för småskollärarinnor, som en av landets tre huvuddelar, nämligen Norrland, blivit i enlighet med den plan, som riksdagen nu anmodas att godkänna. Till hela Norrland, utgörande till yt-innehållet mera än halva riket, vill man förlägga endast två småskoleseminarier, placerade i Lycksele och Haparanda, båda treåriga (för finskans och lapskans skull). Hela södra och mellersta Norrland, d. v. s. de tre folkrikaste länen, skulle ej få ett enda småskoleseminarium. Dessa tre södra län, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands, hänvisas för sitt behov av småskollärarinnor till ett seminarium (Falun), som visserligen ligger nära landsdelens *sydvästra* gräns, men dock därutanför.

Däremot har man tänkt sig, att Norrland ifråga om *folkskoleseminarier* skulle bli bättre tillgodosett, då två enkla och ett dubbelseminarium skulle förläggas inom landsdelen.

I stort sett torde antalet lärarebefattningar vara ungefär detsamma vid å ena sidan folkskolorna, å andra sidan småskolorna och de mindre folkskolorna.

Man synes ej alls ha beaktat den stora betydelsen — för att få lärarinnorna att lugnt stanna på sina platser — av att de äga sin hemort någorlunda i närheten av skolan. Ej heller har man tänkt på huruvida det kan vara klokt att draga dessa unga kvinnor (som till större delen torde komma från landsbygd och *senare behövas för landsbygd* och dess ofta rätt ensligt liggande skolor) till stadsliv under två hela års tid. Det förefaller lämpligare att begagna den redan skapade möjligheten att bereda utbildning vid ett seminarium, som med avsikt förlagts till landet ehuru i omedelbart grannskap av en större stad.

Skillnaden i kostnader mellan ett dubbelseminarium och två enkla behöver näppeligen bli avsevärd, när *lokaler för ändamålet* redan finnas. I varje fall bör ej denna skillnad tillåtas hindra, att behörig hänsyn tages till andra — på lång sikt — väsentligt värdefullare synpunkter.

I fråga om *lokalerna* yttrar t. o. m. skolöverstyrelsen: »Vid en jämförelse mellan de för undervisningen erforderliga lokalerna vid småskoleseminarierna i Hagaström och i Falun torde man kunna säga, att de numera i stort sett äro lika goda. Vissa erforderliga utrymmen fattas dock på båda hållen och måste anskaffas. Byggnaden i Falun är bättre och tarvar mindre underhåll för framtiden, liksom ock utrymmesförhållandena i stort sett (hallar, biblioteksrum, samlingssal, expedition m. m.) äro avgjort bättre i Falun.» Det tillägges, att »tomtutrymmet i Hagaström är överlägset, liksom ock rektorsbostaden i en särskild villabyggnad i Hagaström saknar motstycke i Falun».

Frågan om barn för övningsskolan belyses i någon mån av en skrivelse från skolrådets ordförande i Valbo, vilken skrivelse i avskrift bifogats denna motion.

Rörande förläggningen av småskoleseminarieavdelningarna yttra de sakkunniga bl. a.: »Den nedre delen av Norrland med Gästrikland, Hälsingland, Medelpad, Ångermanland, Jämtland och Härjedalen har utrymme för minst två seminarier, ett för de första tre landskapen och ett för de tre senare, och som förläggningsorter erbjuda sig i det ena fallet Hagaström och i det andra Östersund. Men även ett annat alternativ kan diskuteras, nämligen att utbyta Hagaström mot Härnösand. Det förefaller likväl, som om de starkare skälen skulle tala för det förra. Genom en förläggnings till Härnösand skulle samtliga de norrländska seminarierna dragas mot norr och ett allt för stort landområde hänvisas till en enda seminarieavdelning, nämligen den i Falun. Hagaström står dessutom i bättre och lättare förbindelse med den del av förläggningsområdet — Hälsingland — som kräver det mesta av utexamineringen, och även om det i fortsättningen kommer att draga ytterligare kostnader, blir det dock billigare att sätta i stånd än ett seminarium i Härnösand. Härtill kommer en sak, som visserligen har en begränsad räckvidd, men det är väl i allmänhet så, att man ej gärna byter ut en anstalt, som helt nyligen blivit skänkt till staten, mot en annan, såvida icke denna senare är för ändamålet väsentligen mera lämpad. De sakkunniga anse sig därför böra förorda, att såväl Hagaström som Östersund bibehålles som förläggningsorter för seminarierna i nedre Norrland.»

Vi tro oss ha påvisat, att rättvisa, billighet och klokhet tala för att Hagaströms seminarium tillåtes fortsätta sin verksamhet, och vi tillåta oss alltså hemställa,

att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 143 med den ändring, att antalet småskoleseminarier bestämmes till 8, därav 3 dubbelseminarier, förlagda till Strängnäs, Skara och Landskrona, samt 5 enkelseminarier, förlagda till Kalmar, Lycksele, Haparanda, Falun och Hagaström.

Stockholm den 21 mars 1932.

N. S. Norling.

C. A. Carlsson.

Avskrift.

Pastorsämbetet i Valbo
 Komministern i Järvsta, adr. Gävle.
 Tel. Gävle 2949.

Järvsta prästgård, Gävle, den 7/2 1932.

Herr. Rektor J. Wockatz,

Djursholm.

I anledning av Eder skrivelse av den 11 sistlidne december ber jag allra först få beklaga, att den ej tidigare blivit besvarad. Förhållandet är nämligen, att kyrkoherde Hedberg varit sjuk en rätt lång tid samt varit tjänstledig. Under tecknad har varit förordnad att uppehålla hans tjänst, men jag ansåg mig ej utan vidare kunna besvara denna skrivelse.

Efter samråd med kyrkoherden ber jag nu få svara sålunda: Skulle seminariet nedläggas, måste, helt naturligt, Valbo folkskolestyrelse ordna på något sätt, så att barnen i Hagaström fortfarande få gå i skola därstädes. Närmast ligger ju till hands att tänka sig, att kommunen i någon form söker ordna så, att barnen få gå i seminariets övningsskola. Men hur därmed närmare skall överenskommas, våga vi självklart icke uttala oss om.

Att det blir en besvikelse för många i Hagaström, om seminariet nedlägges, är mycket antagligt.

Med utmärkt högaktning

Algot Törnquist,

v. pastor.

Bevittnas:

Sara Håkansson.